

E-3111

B. A. (Part I) EXAMINATION, 2021

(New Course)

SANSKRIT LITERATURE

Paper First

(नाटक, व्याकरण और अनुवाद)

Time : Three Hours]

[Maximum Marks : 75

नोट : सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

इकाई—I

1. किन्हीं दो पद्यों की प्रसङ्ग सहित व्याख्या कीजिए : 15
- (i) परिहरतु भवान् नृपापवादं
न परुषमाश्रमवासिषु प्रयोज्यम्।
नगरपरिभवान् विभोक्तुमेते
वनमभिगम्य मनस्विनो वसन्ति ॥
- (ii) पद्मावती बहुमता मम यद्यपि रूपशीलमाधुर्यैः।
वासवदत्ताब्द्धं न तु तावन्मे मनोहरति ॥
- (iii) प्रच्छद्य राजमहिषीं नृपतेर्हितार्थं
कामं मया कृतमिदं हितमित्यवेक्ष्य।
सिद्धेऽपि नाम मम कर्मणि पार्थिवोऽसौ
किं वक्ष्यतीति हृदयं परिशङ्कितं मे ॥

(iv) निष्क्रामन् सम्भ्रमेणाहं द्वारयक्षेण ताडितः ।

ततो व्यक्तं न जानामि भूतार्थोऽयं मनोरथः ॥

इकाई—II

2. महाकवि भास की रचनाओं का परिचय दीजिए। 15

अथवा

‘स्वप्नवासवदत्तम्’ की नाटक लक्षण के आधार पर समीक्षा कीजिए।

अथवा

‘स्वप्नवासवदत्तम्’ नाटक के चतुर्थाङ्क का कथासार लिखिए।

इकाई—III

3. अधोलिखित गद्यांश को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर दीजिए :

परीक्षायाः दिनानि अतिविचित्राणि भवन्ति। यथा-यथा परीक्षाकालः समीपमायाति तथा-तथैव छात्राणां हृदयगतिः वर्धते। परीक्षा प्रायशः छात्रेभ्यः भयप्रदा एव प्रतीयते। अस्मिन् काले न निद्रैवायाति न च हृदयं धारयितुं शक्वते। बुभुक्षापि सम्यक् प्रकारेण नानुभूयते। कदाचित् कस्मिंश्चित् विषये अभ्यासात्पता प्रतीयते कदाचिच्च अन्यस्मिन् मस्तिष्कः सदैव तनावमयः एव प्रतीयते। न केवलं छात्राणाम् अपितु तेषाम् अभिभावकानामपि दशा एतादृशी एव भवति। परन्तु ये छात्राः उत्तमाः भवन्ति वर्षस्य प्रारम्भात् एव पठितस्य अभ्यासं कुर्वन्ति कक्षायां दत्तावधानाः तिष्ठन्ति सर्वे पाठ्यक्रमं पठित्वा परिक्षातः प्राक् पौनः पुन्येन अभ्यासं पुनरावृत्तिं चापि कुर्वन्ति ते सर्वथाः शान्तमनसाः परीक्षाम्बुधिं तरन्ति। अतः सर्वैः एव छात्रैः एवमेव करणीयम् तदैव ते परीक्षाभयात् मुक्ताः भूत्वा परीक्षासु सदैव सफलाः भवन्ति।

- (i) उत्तमाः छात्राः वर्षस्य प्रारम्भति एव किं किं कुर्वन्ति ?

3

- (ii) परीक्षाकाले किं किं भवति ? 3
- (iii) परीक्षाकाले अभिभावकानां स्थितिः कीदृशी भवति ? 3
- (iv) छात्राणां हृदयगतिः कदा वर्धते । 3
- (v) अस्य गद्यांशस्य शीर्षकं लिखत । 3

इकाई—IV

4. (क) किन्हीं तीन सूत्रों की व्याख्या कीजिए : 9
- (i) सुप् तिङन्तं पदम् ।
- (ii) कर्तृकरणयोस्तृतीया ।
- (iii) मुखनासिकावचनोऽनुनासिकः ।
- (iv) परः सन्निकर्षः संहिता ।
- (v) एचोऽयवायावः ।
- (ख) सन्धिविग्रह कर सन्धि का नाम लिखिए (कोई तीन) : 6
- (i) कृष्णैकत्वम्
- (ii) सुद्धयुपास्यः
- (iii) तल्लयः
- (iv) वाग्घरिः
- (v) शिवोऽर्च्यः
- (vi) विष्णुस्त्राता

इकाई—V

5. संस्कृत में अनुवाद कीजिए (कोई पाँच) : 15
- (i) वह छात्र है ।
- (ii) मैं चिकित्सक हूँ ।
- (iii) वह गाना गाती है ।

- (iv) तुम पुस्तक पढ़ो।
- (v) उसे घर जाना चाहिए।
- (vi) हम सब गाँव जाएँगे।
- (vii) तुम कहाँ रहते हो ?
- (viii) सुदामा कृष्ण के साथ पढ़ता है।
- (ix) वह सब सत्य बोलते हैं।
- (x) सरस्वती ज्ञान की देवी है।